

LBRIS

We know
books

Marian Petcu (coord.)
O cronologie a cenzurii în România

Copyright © Marian Petcu (coord.)
Copyright © TRITONIC 2016 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzilor nr. 5, București
e-mail: editura@tritonice.ro
www.tritonice.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PETCU, MARIAN
O cronologie a cenzurii în România / Marian Petcu (coord.)
Tritonic, 2016
ISBN: 978-606-749-155-5

Coperta: ALEXANDRA BARDAN
Redactor: BOGDAN HRIB
Comanda nr. 216 / septembrie 2016
Bun de tipar: septembrie 2016
Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Marian Petcu (coord.)

O CRONOLOGIE A CENZURII ÎN ROMÂNIA

t...
TRITONIC

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Contributori	9
Abrevieri/acronime	11
1640-1900	15
1901-1918	125
1919-1945	157
1946-1989	389
1990-	589

- S.J.A.N.PH – Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Prahova
- S.P.A. – Secția Propagandă și Agitație
- S.P.C. – Sectorul Presă Centrală
- S.P.R.R. – Serviciului Presei Regionale și Raionale.
- S.S.R. – Societatea Scriitorilor din România
- U.A.E.R. – Uniunea Asociațiilor de Elevi din România
- U.A.S.C.R. – Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România
- U.N.S.R. – Uniunea Națională a Studenților din România
- U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
- U.S.R. – Uniunea Scriitorilor din România
- U.T.C. – Uniunea Tineretului Comunist
- U.T.M. – Uniunea Tineretului Muncitor
- ПСЗРИ – Полное собрание законов Российской Империи /
Colecția completă de legi ale Imperiului Rus.

1640-1900

1640. Govora: la tipografia mănăstirii din localitate este imprimată cartea *Pravila de la Govora*, cunoscută și ca *Pravila bisericească* (sau *Pravila cea mică*), o traducere a călugărului Mihail Moxa, după textul slav al unui *Nomocanon*¹ bizantin. Este cea mai veche lucrare cu caracter juridic de la noi, având preponderent dispoziții privind viața religioasă, dar și numeroase elemente de drept laic. În prefața semnată de Mitropolitul Teofil al Țării Românești se solicită o lectură restrictivă, interzicându-se distribuirea la mireni, ceea ce marchează începutul cenzurii bisericești privind circulația liberă a cărților de cult ortodox – „Însă mă rog sfinților voastre cu mare milă, la care mână va cădea această sfântă carte, acela să aibă a o ține în mare cinste și să se învețe dentru ia în taină, cum va vindeca sufletele oamenilor de păcate. Iară întru mână de mirean să nu se dea, nice la măscărici, să nu fie tocmealele sfinților apostoli și a sfinților părinți batjocorite...”². CPB.

1646. Iași: la Biserica „Trei Ierarhi” apare primul izvor românesc scris asupra dreptului presei, într-o formă rudimentară – *Pravila lui Vasile Lupu*, cunoscută și sub numele de *Cartea românească de*

¹ *Nomocanon* – culegere de norme juridice.

² N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*, vol. II, Cap. *Epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942, p. 101.

învățătură. Această lege „conținând o originală adaptare a dreptului romanobizantin la realitățile vieții românești”³, punctează, în câteva articole, unele elemente normative ce vor fi regăsite – într-o altă alcătuire – și în reglementările juridice ulterioare în materie de presă, precum calomnia, injuria, ofensa adusă Domnului țării, răspândirea de zvonuri și „scrisori”⁴ neadevărate sau neautorizate, ca și a cântecelor ori a desenelor „de ocară”. Iată, spre exemplificare, începutul glavei⁵, 50, par. 1, „Pentru ceia ce suduesc și ocărăsc pre neștine cu scrisoarea” - „...care sudalmă cu scrisoare să face așa: când scrie neștine și va pune și nescare cuvinte de ocară și de sudalmi împotriva cuiva, scriindu’i și numele lui și multe cuvinte reale și sudalmi asupra lui”. Sunt culpabili nu doar autorii acestor scrieri, ce se „aruncă pre ulițe sau în mijlocul târgului” sau „se lăpesc pre ziduri sau pre păreți”, dar și cei care le găsesc și nu le distrug. Lipirea scrisorii cu ocări la ușa „vre unui om de cinste” sau la curtea domnească ori biserică determină înăsprirea pedepsei⁶. CPB.

1652. Târgoviște: apare a doua colecție de legi, cu referire la tipărituri – *Pravila lui Matei Basarab*, cunoscută și sub numele *Îndreptarea legii*. Aceasta, deși preia multe texte din *Pravila lui Vasile Lupu* (1646), reprezintă în cea mai mare parte traducerea unor legiuri grecești⁷. CPB.

³ Traian Ionașcu, *Istoria științelor în România. Științe juridice*, Ed. Academiei RSR, București, 1975, p. 13

⁴ *Scrisori* – scrieri, texte.

⁵ *Glavă* – capitol.

⁶ *Carte românească de învățătură*. Ediție critică, Ed. Academiei, București, 1961, p. 158; vezi și Constantin Poenaru, «Primele izvoare românești asupra dreptului presei», în *Buletin de Istoria Presei*, nr. 5-7 (17-19) mai-iul. 2015, p. 11-12.

⁷ *Îndreptarea legii*. Ediție critică, București, 1962. Notă: se pare că atât *Pravila lui Matei Basarab*, cât și *Pravila lui Vasile Lupu* – care a fost „prima

1667. Târgoviște: „Staico grămaticul și slujitoriu Besearecii Domnești” din localitate, traduce din slavonă în limba română o listă cu *Cărțile ceale minciunoase, pre care nu se cade a le ținea și a le ceti dreptu credincioșii Hristiani*. Indexul este unic la noi și încearcă să interzică „literatura zisă apocrifă”⁸. CPB.

1715, iulie, 18. Viena: este publicat Decretul Împăratului Romano-German Carol al III-a, potrivit căruia sunt desființate toate tipografiile neautorizate, devine obligatorie depunerea jurământului de respectare a decretelor imperiale de către tipografi, precum și numirea unor cenzori pentru fiecare tipografie. Decretul produce efecte în Transilvania și în Banat⁹. MP.

1718. Timișoara: rectorul Gimnaziului iezuit este numit cenzor al tipăriturilor (funcție deținută până la 1773). MP.

1741. București: mitropolitul Țării Românești obține dreptul de cenzură asupra răspândirii cărților în țările române, drept reînnoit în anii următori. În 1765, același mitropolit primește permisiunea de a confisca tipăriturile străine aduse de negustori și care nu corespund ideilor bisericii ortodoxe¹⁰. CPB.

legiure românească mirenească oficială, promulgată în regulă și investită cu autoritatea legală” – nu s-au aplicat.

⁸ Acad. Română, ms. nr. 1570; apud N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească. Epoca influenței sud-slave*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1974, p. 34 și 331-336 – Anexa: *Indice de cărți oprite*.

⁹ Istvan Berkeszi, *Istoria tipografiei și a presei timișorene / A Temesvári könyvnyomdászati és hírlapirodalom története*, ediție bilingvă de Doina-Bogdan Dascălu, traducere de Andrea Josza, Ed. David Press Print, Timișoara, 2013, p. 28.

¹⁰ Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, 1968, p. 96, apud Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 54.

1771, aprilie, 18. Timișoara: la inițiativa lui Matthäus Josef Heimerl apare ziarul *Temeswarer Nachrichten*, cu o apariție efemeră din cauza cenzurii¹¹. RR.

1781. Viena: în *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens (Istoria Daciei transalpine, adică a Valahiei, Moldovei și Basarabiei)*, publicată la Viena în trei volume, germanul Franz Josef Sulzer critică situația întâlnită în călătoriile sale prin țară, arătând că „În Valahia, gazetele sosesc numai domnului și secretarului lui și nimeni n-are voie să se apropie de ele”¹². CPB.

1781. Viena: este publicat decretul Împăratului Iosif al II-lea privind desființarea cenzurii și desemnarea grofului R. Chotek în fruntea Administrației Generale a Presei. „Cenzorii au fost instruiți să împiedice tipărirea textelor ofensatoare din punct de vedere moral, religios și constituțional, dăunătoare și fără de folos științei și statului (...) s-a permis tipărirea textelor ce criticau lucrări științifice, conțineau obiceiuri proaste consacrate sau criticau instituții și terțe persoane. S-a impus, însă, autorilor să-și semneze articolele și să-și asume responsabilitatea pentru cele publicate”¹³, aprecia Istvan Berkeszi. MP.

1783. Timișoara: apare ziarul *Temeswarer Zeitung*, editat de Johann Thomas von Trattner cu permisiunea Consiliului Municipal. Cenzor al ziarului și al altor tipărituri este desemnat vichenotarul Paul Czvetkovici¹⁴. MP.

1783. Timișoara: Consiliul Locumtenențial îl desemnează pe Karlitzky Albert, inspector al școlilor, drept cenzor al librăriilor, revenindu-i și responsabilitatea de a inspecta toate transporturile de cărți¹⁵. MP.

1784, iulie, 25. Iași: monopolul domnesc asupra tiparului asigură „o selecție a lucrărilor tipărite pentru a nu fi vătămate stăpânirii”, ținând loc de cenzură. Un exemplu edificator din Pitacul domnului Mihail Șuțu din 25 iul. 1784 – „Prea sfinția ta, părinte mitropolit, fiindcă se cuvine a ști Domnia mea cele ce se dau în tipar (...) iată cu acest Pitac dăm prea sfinției tale în știre ca de astăzi înainte, fără de a nu ne arăta prea sfinția ta întâi cu anafora și fără de a nu se da voia noastră, să nu se cuteze tipografii, nici vreun vivlion (librar-n. n.) nici măcar altfel de scrisori sau hârtie vericum a da în tipar. Această înștiințare să o dai prea sfinția ta și părinților episcopi, cum și tipografilor să le poruncești”¹⁶. CPB.

1784. Sibiu: este tipărit ziarul *Siebenbürger Zeitung*, sub redacția lui Martin Hochmeister (în anul 1792, și-a schimbat numele în *Siebenbürger Bote*). Periodicul servește interesele sașilor din Ardeal, din comitetul său de redacție făcând parte Johann Karl, Eder și Michael Lebrecht, ambii plasându-se pe poziții conservatoare¹⁷. RR.

1788. Hodoș-Bodrog: protosinghelul Naum Râmnicăneanu îi solicită lui Ioan Molnar ajutorul pentru procurarea unor gazete din Apus. În plus, el cere mitropolitului Țării Românești ca imprimările bisericești din Transilvania să nu fie aduse decât însoțite

¹¹ Camil Mureșan, *Etape și probleme din istoria presei în epoca modernă, (curs universitar)*, Cluj-Napoca, 1994, p. 147.

¹² N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Ed. Eminescu, 1981, București, p. 385.

¹³ Istvan Berkeszi, op. cit., p. 32.

¹⁴ Ciprian Glăvan, *Presa de limbă germană din Banat. 1771-1867*, Ed. Argonaut, Cluj Napoca, 2015, p. 70.

¹⁵ Istvan Berkeszi, op. cit., p. 34.

¹⁶ V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. I, București, 1891, p. 400.

¹⁷ Camil Mureșan, op. cit., p. 147.

de o scrisoare a lui Ioan Molnar, prin care acesta să ateste că tipăriturile respective nu ar „cuprinde unele lucruri străine bisericii ortodoxe”¹⁸. CPB.

1789, mai. Sibiu: doctorul Ioan Molnar-Piariu, susținut de Societatea literaților români din Sibiu, trimite mai multe petiții Guvernatorului Transilvaniei, Gh. Bánffy și Curții de la Viena, pentru aprobarea editării unei gazete săptămânale în limba română intitulată *Foaie românească pentru sătean*, în traducere oficială *Wallachische Zeitung für den Landmann*. Cancelarul Curții Imperiale, Contele Pálffy recomandă Împăratului aprobarea cererii ardelenilor, mai ales că văzuse și adresa Guvernatorului Transilvaniei, care „consideră de admirabilă aparițiunea acestui ziar românesc, din motivul că va fi *cuminte* redactat, ba va fi trimis totdeauna, cu o săptămână mai nainte, guvernului (spre cenzurare), iar revizor va fi Eustatievich, inspectorul școalelor naționale românești, care va aplica aceleași măsuri, ca și revizorul german”. Publicația nu va apărea (nici acum și nici la următoarele încercări din anii 1791-1794), problema principală constituind-o taxele poștale împovărătoare, care făceau imposibilă răspândirea acesteia, și pe care guvernul refuza să le scutească¹⁹. CPB.

1790, august, 21. Timișoara: editorilor li se face cunoscut ordinul prin care este interzisă tipărirea unor foi suplimentare (volante) atașate ziarelor ori revistelor, fără ca acestea să fi fost cenzurate. Sunt interzise știrile/articolele care ar putea afecta poziția guvernului sau a monarhului, textele depreciative la adresa religiei creștine,

¹⁸ C. Erbiceanu, *Naum Râmniceanu, viața și activitatea. Discurs de recepție la Academia Română, 1899*, p. 16 și 42.

¹⁹ *Publicațiunile periodice românești*, Descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi-Ionescu, cu o introducere de Ioan Bianu, Tom. I *Catalog alfabetic 1820-1906*, București, 1913, p. VII-IX.

îndemnul la ură față de alte națiuni, știrile despre revoluții și alte evenimente similare²⁰. MP.

1793. Sibiu: medicul Ioan Piariu Molnar are noi inițiative editoriale, soldate cu eșecuri. Baronul Banffy a intervenit la Curtea Vienei pentru a nu aproba publicarea acestui ziar, deoarece ar agita populația din Transilvania, așa cum s-a întâmplat cu generația de intelectuali care au înaintat la Viena documentul *Supplex Libellus*. În raportul înaintat cancelariei imperiale vieneze, György Banffy a scris „să se interzică strict lui Molnar scoaterea ziarului, căci nu are nicio încuviințare și anume din motiv că astăzi, când lucrurile se agravează din zi în zi, răspândirea de ziare este mai neadmisibilă ca orișicând căci prea stricăcioasele idei de libertate galice se răspândesc cu mare iuțeală, încât orice apare în ziar ușor s-ar putea răstălmăci, iar opiniile pot produce zguduirea liniștii publice”²¹. RR.

1795, februarie, 22. Timișoara: este publicată o nouă ordonanță privind cenzura preventivă, prin care controlul tipăriturilor este mai sever, comparativ cu prevederile legii anterioare (din 1781). Noua reglementare produce efecte în tot Imperiul. MP.

1795, iunie, 7. București: mitropolitul Dosithei poruncește credincioșilor, ca o reacție la „cartea de afurisenie” dată de patriarhul Constantinopolului împotriva grecului Hristodor, să dea cărțile ereticilor, străine dogmei ortodoxe, spre a fi arse. În acest sens, el precizează – „S-au orânduit cuviosul arhimandrit chir

²⁰ Ciprian Glăvan, op. cit., p. 60.

²¹ Nicolae Bocșan, *Luminile și pașoptismul în Istoria Transilvaniei*, Vol. III, coord. Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008, p. 123; <http://www.bjbv.ro/scan/schitaGT/Untitled-17.html>, la 02. 05. 2016, ora 9:43).

Grigorie i pă dumnealui Ștefan, grămatic al nostru, spre această cercetare”²². CPB.

1795, primăvara. București: primind de la consulul austriac o listă de oferte ale tipografiilor de la nord de Carpați, domnitorul Alexandru Moruzi îi transmite mitropolitului că „gazeturi nu sunt primite”²³. CPB.

1795. Sibiu: medicului Ioan Piuariu Molnar, reprezentant al „Societății filosofești a neamului românesc din Mare Prințipatu Ardealului”, solicită autorizația de editare a unui periodic românesc numit *Vestiri filosofesci și moralicești*. Publicația urmează să fie trimisă dincolo de munți, cu poșta, în schimbul unei sume de 15 florini pe an, de răspândirea abonamentelor ocupându-se o agenție austriacă. Din cauza cenzurii, nu a mai fost editat²⁴. RR.

1798, ianuarie, 28. Craiova: îngrijorat că nu mai veneau publicațiile comandate, paharnicul Barbu Știrbei îi scrie negustorului Constantin Hagi Pop din Sibiu – „Mulți de aici, din boeri, din neguțatori au scris pentru gazeturi, au și dat bani, și nu le-au mai venit; s-au auzit o vorbă că pă gazetari i-ar fi închis (...) Ci te pofdesc pă dumn(eata), fă un mijloc și îmi trimite nemțești de aici, din Sibii: știu că mulți obicinuiesc gazeturi (...)”²⁵. CPB.

²² ASB (Direcția Generală a Arhivelor Statului București), ms. 141, f. 62-67 v.; apud Marius Oprea, *Plimbare pe ulița tipografiei*, Ed. Fundației Culturale Române, 1996, p. 185.

²³ V. A. Urechia, *Istoria românilor*, II, p. 421.

²⁴ Camil Mureșan, op. cit., p. 148; Nicolae Iorga, *Istoria presei românești. De la primele începuturi până la 1916*, Atelierele Societății Anonime Adevărul, București, 1922, p. 31-32.

²⁵ Nicolae Iorga, *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către Casa de comerț sibiană Hagi Pop*, București, 1906, p. 35; apud Constantin Poenaru, *Gazete străine în bibliotecile cărturarilor vâlceni din secolele XVII-XIX*, în *Studii Vâlcene*, serie nouă, nr. IV (XI), 2008, p. 269.

1804, septembrie, 23. București: Mitropolitul Dositheii Filitti îi trimite domnitorului Constantin Ipsilanti o anaforă, prin care solicită interzicerea comerțului cu cărți tipărite în Transilvania, pe teritoriul Munteniei. Sunt cărți religioase tipărite la Blaj (*Cele șapte taine bisericești, Trioade, Apostole*), ce par a fi imprimate la tipografia din Râmnic, cărți calificate de reprezentanții Bisericii Ortodoxe ca fiind „pline de veninu apusenilor”. Autoritatea religioasă munteană transmisese anterior o avertizare preoților, vameșilor și reprezentanților puterii („ispravnicii”) cerându-le să oprească circulația și comercializarea unor astfel de cărți (cu o situație similară se confruntase și fostul mitropolit Filaret, în timpul domniei lui Alexandru Moruzi)²⁶. MP.

1804, octombrie, 25. București: Domnitorul Constantin Ipsilanti le ordonă logofeților și vameșilor să interzică importul de cărți bisericești din Transilvania, urmare a demersului mitropolitului Dositheii Filitti (din 23 septembrie 1804). Cărțile aflate deja în Muntenia vor fi verificate – „starostele de neguțatori” și reprezentantul Mitropoliei urmând „să cerceteze pă supt cumpăt și veri unde să va afla să le pecetluiască a nu să mai vinde și a să trimită înapoi de unde s-au adus”²⁷. MP.

1810, septembrie, 14. Viena: ordonanța privind cenzura preventivă din 1795 este completată cu noi reglementări restrictive. MP.

²⁶ Documentul – „Anafora mitropolitului către Domn, ca să se poarească a nu mai aduce nimeni din neguțatori cărți bisericești tipărite în Țara Nemțească spre vânzare aici în țară” se află la DANIC, Fondul Mitropolia Țării Românești, pach. DXXXII/1,2 f. Apud Daniela Lupu, *Țiparul și cartea din Țara Românească în epoca domniilor fanariote*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Muzeului Municipiului București, București, 2014, p. 406.

²⁷ Documentul se află la DANIC, Fondul Mitropolia Țării Românești, pach. DXXXII/1,2 f. Apud Daniela Lupu, *Țiparul și cartea din Țara Românească în epoca domniilor fanariote*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Muzeului Municipiului București, București, 2014, p. 406.